

Lågens Framtid
v/Arild Jacobsen
Griffenfeldts gate 8
3263 Larvik

Miljødirektoratet
Postboks 5672 Sluppen
7485 Trondheim
Att. Raoul Bierach

Vitenskapelig råd for lakseforvaltning
Postboks 5685 Sluppen
7485 Trondheim
Att. Torbjørn Forseth

Norsk institutt for naturforskning
Postboks 5685 Sluppen
7485 Trondheim
Att. Peder Fiske

Kopi:
Fylkesmannen i Vestfold
Postboks 2076
3103 Tønsberg
Att. Arne Christian Geving

Vår dato
24.02.2015

Vår referanse
2015-LF-001

Vår saksbehandler
Magnus Riksfjord

Deres referanse

Lågens Framtids bekymring over lave laksefangster i Numedalslågen

Sammendrag: Lågens Framtid er svært bekymret for utviklingen for laksen i Numedalslågen, ett av Norges viktigste laksevassdrag. Den lokale forvaltningen er etter vårt syn ikke bærekraftig, noe som dokumenteres av en vedvarende lav bestand, sett i forhold til vassdragets potensial og historiske fangster. Strid om gytebestandsmål og liberale reguleringer må erstattes av en føre-var basert forvaltning som styrker forekomst av laks i alle livsstadier i vassdraget. Beregninger av oppnåelse av gytebestandsmål og prognosering ved midtseesongevaluering må endres og baseres på de data som faktisk foreligger. Vi ber om at statlige myndigheter griper inn og sikrer en mer forsvarlig forvaltning med strammere uttak av fisk.

I sesongen 2014 ble det fanget 2.152 laks med en samlet vekt på 9.593 kg i Numedalslågen, og den føyer seg med dette inn i rekken av flere dårlige sesonger de siste årene.

Også i 2014 så vi at mye fisk kom tidlig, og mai og juni ble ganske gode sammenlignet med f.eks. 2013. Mye av grunnen for et godt fiske tidlig skyldtes nok også gunstige vannføringsforhold i 2014. Eksempelvis var det flom store deler av mai 2013, noe som gjorde at det ble fanget lite fisk i mai dette året. Også i 2012, som fra mange hold ble betegnet som en god sesong kom det mye og stor fisk tidlig på sesongen. Trenden ser ut til å være at det kommer en del mellomlaks (2SW) og storlaks (3SW) tidlig i sesongen, mens smålaksen (1SW) og mellomlaksen har blitt mer fåtallige utover i sesongen de siste årene. Denne tidlige oppgangen av laks har gjort at det har blitt beregnet altfor optimistiske prognoser for totalfangst ved midtseesongevalueringen de siste sesongene, noe som har ført til oppheving av kvoter for sportsfisket og enkelte av de kulturhistoriske fiskene. Når det senere viser seg at oppgangen stopper opp, blir resultatet en overbeskatning.

Lågens Framtid har vært kritiske til den nevnte praksisen da vi mener at oppgangen av laks i Lågen har vært for lav de senere årene. Ved sesongslutt 2013 og 2014 viste totalfangsten seg å være langt unna prognosene beregnet ved midtsesongevaluering, og at oppheving av kvoter derfor ikke var riktig. Grunnen til at disse prognosene har blitt feil er, etter vårt syn, at det er valgt en sesong med det som tidligere ble ansett som *normal* oppgangstid i beregningene, når det i stedet skulle ha vært valgt en *tidlig* sesong. Ved å benytte en *tidlig* sesong i beregningene ville beregnet årsfangst stemt godt med den reelle fangsten ved sesongslutt. Lågens Framtid har påpekt dette ved flere anledninger uten å få gehør for våre synspunkter. Resultatet av dette er at restriksjonene i fisket har blitt opphevet ved midtsesong, samtidig som at gytebestandsmålet for Numedalslågen ikke har blitt nådd fullt ut de to siste sesongene.

Ser vi på oppnåelse av gytebestandsmålet for Numedalslågen, så er dette nådd fullt ut kun et par sesonger siste 10-årsperiode. Denne utviklingen synes vi i Lågens Framtid er uakseptabel. Vi ser også at enkelte vurderinger av fangsten i Numedalslågen i 2013 og 2014 sammenligner med gjennomsnittsfangst siste 10-årsperiode. Siste 10-årsperiode er en periode med svake fangster i vassdraget. Derfor gjør slike vurderinger at det, etter vårt syn, gir et feil bilde av tilstanden i elva og at de svake sesongene de senere årene derfor ikke framstår som spesielt kritiske. Eksempelvis sier organisasjonen *Norske Lakseelver* (NL) i sin gjennomgang av 2014-sesongen at fangsten i Numedalslågen er 20 % lavere enn gjennomsnittet for de siste 10 sesonger, samtidig som de sier (sitat);

“Fra Lågen rapporteres det ellers om tilsynelatende mer fisk på elva enn i fjor. Spesielt gjelder dette smålaks. Dette gir grunn til optimisme foran neste sesong.”

Ser vi derimot på gjennomsnittet for den perioden som laks og sjøørret er adskilt i statistikken (1972 - 2014), så ligger 2014-sesongen 48 % lavere enn gjennomsnittet for denne perioden. Går vi lengre tilbake i historien, ser vi at Numedalslågen er en av landets aller viktigste laksevassdrag, som kan ligge blant de tre-fem mest produktive vassdragene i hele landet. Dette sier med all tydelighet at 2014-fangsten i Lågen er svært lav i forhold til hva den burde være. Antall smålaks fanget i 2014 ligger 18 % lavere enn i 2013 og hele 56 % lavere enn for perioden 1993 - 2014. Hvorfor NL virker så optimistiske med hensyn til smålaks synes merkelig i våre øyne, siden det ikke er basert på data.

I tillegg til vår bekymring om reduserte fangster i Numedalslågen mener vi at fangstratene som benyttes ved beregning av gytebestandsmåloppnåelse ikke er riktige. Nå benyttes det rater som skiller på årsklasser og som er betinget av bitevillighet hos sportsfisket laks. I Numedalslågen fanges i gjennomsnitt 40 % av totalfangsten i ulike faststående redskaper hvor bitevillighet ikke har noen betydning. Vi mener at det må skaffes bedre kunnskap om hva som er riktig fangstrate i Numedalslågen. Inntil slik kunnskap foreligger mener vi at det bør benyttes en fangstrate på 40 %, slik det ble gjort de første årene det ble beregnet oppnåelse av gytebestandsmål i Lågen. Denne raten ble satt med utgangspunkt i resultatene fra radiomerkeforsøk i 2003 og 2007, og er etter vårt syn det beste dokumenterte grunnlaget vi har.

Andre tiltak for å bedre bestanden av laks i Numedalslågen mener vi kan være følgende;

- Hele elva må få lik fisketid, fortrinnsvis 1. juni til 31. august. Nå fiskes det med både tidligere oppstart og lengre fisketid i nedre del av elva enn i øvre del.
- Se på muligheten for å frede hunnlaks i slutten av sesongen, samtidig som fiskereglene tilpasses et slikt tiltak (redskapsbegrensinger) og at fiske med kulturhistoriske fisker stoppes når hunnlaksen fredes.

- Størrelsen på dagens kvoter, spesielt for det kulturhistoriske fisket, bør reduseres.
- Vi ønsker ikke kortere fiskesesong ved evt. innstramminger, men heller at det gis strengere reguleringer på fisket i sesongen gjennom kvoter og rette fiske.

Numedalslågen har potensial for å ha en vesentlig større bestand av laks og høyere fangster enn det som har vært tilfelle de siste årene. Den historiske fangststatistikken viser dette med all tydelighet. Det er mange faktorer som spiller inn og som har vært med å påvirke til dagens tilstand. Potensialet til Numedalslågen som lakseelv må derfor vurderes ut fra et lenger perspektiv enn siste 10-årsperiode.

På de neste sidene drøfter vi mange av de faktorene som vi mener har vært med å påvirke, samt at det er gjort betraktninger rundt den historiske utviklingen av fangster i Numedalslågen. Vi har valgt å presentere tall og fakta separat for at ikke vårt hovedskriv skal bli for detaljert og at budskapet vårt drukner i for mange fakta. Vi håper likevel at det settes av tid til å studere de fakta og vurderinger som presenteres der, og at dette i sum viser at dagens forvaltning ikke evner å realisere elvas potensial og langsiktige bevaring. Den gjentatte manglende oppnåelsen av et nøkternt og diskutabelt gytebestandsmål og de stadig dårligere fangstene er den beste dokumentasjon på behovet for en endret forvaltning der hensynet til laksen i tråd med formålsparagrafen i lakseloven settes i førersetet.

Med vennlig hilsen

Arild Jacobsen (leder Lågens Framtid)

Vurdering av fangster av laks i Numedalslågen

Numedalslågen, eller bare Lågen, har i alle tider vært regnet som en av Norges beste lakseelver. Fisket har alltid vært omfattende og fangstene har tidligere vært svært gode. Med årene er fangstene redusert og spesielt de siste sesongene har fangstene i Lågen vært svært lave. I det følgende er en del forhold som Lågens Framtid mener kan være årsaker listet opp og drøftet. En del historiske fangsttall er også tatt med for å belyse utviklingen bedre.

Tidlige fangstberetninger fra Lågen

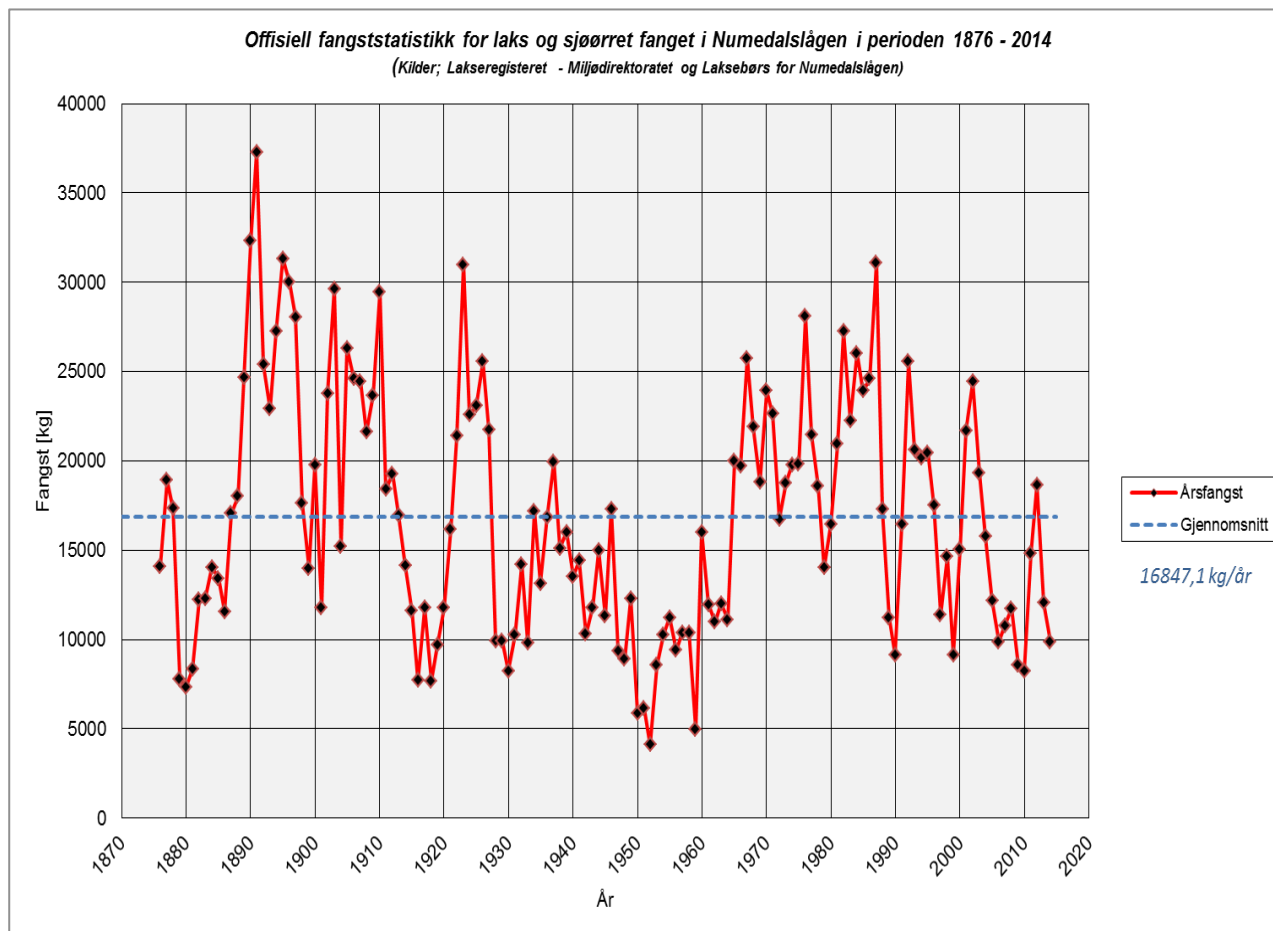
Fra tiden før det ble startet å føre statistikk har vi ikke så mye tall på hva som ble fisket i Lågen. Fisket var også den gang omfattende uten at vi vet så veldig mye om fangstvolum. Men, noen tall finnes og de vitner om helt andre fangster enn de vi ser i dag. Noen eksempler kan nevnes;

- *Kraft (1822) forteller at det i sesongen fanges ca. 600 kg laks i Kjærrateina to ganger i uka i beste oppgangstid. Ellers melder han om at oppgangen av laks i Numedalslågen er i tilbakegang.*
- *1836 – De engelske laksefiskerne Sir Hyde Parker og Colonel Eyres fanget 111 laks på stang på Stubben under Kjærrefossen på 3 dager i begynnelsen av august.*
- *Hetting (1856), rapporterer om at det rundt 1810 ble fanget 18.000 – 20.000 bismerpund, eller 110.000 – 120.000 kg laks årlig i Numedalslågen.*

Etter 1820 fikk vi en nedgang i fangstene, ikke bare i Lågen, men i mange av elvene rundt om i landet. Årsaken til den dramatiske nedgangen var den gang et hemningsløst overfiske da det før ikke fantes noen restriksjoner på laksefisket. Rundt 1850 var fangstene i mange elver redusert til kun 10 % av hva de hadde vært tidligere! Som et resultat av denne drastiske nedgangen i fangster får Norge sin første "moderne" lakselov i 1848. Loven innførte for første gang ukefredning, årsfredning og ulike redskapsbegrensninger. Loven ble revidert og utvidet flere ganger utover på 1800-tallet og fangstene begynte å ta seg opp igjen, også i Lågen. På slutten av 1800-tallet var fangstene igjen gode i mange elver og i Lågen ser vi i den offisielle fangststatistikken at disse årene er blant de beste i hele perioden som det er ført statistikk.

Offentlig statistikk over fangstene i Numedalslågen

Det har vært ført offentlig statistikk over laks- og sjørretfangstene i Lågen siden 1876.

Figur 1 Offisiell fangststatistikk for Numedalslågen 1876 – 2014.

Når en ser på statistikken må det tas med i betraktningen at det tidligere antagelig var ganske høye mørketall og at mye fisk ikke ble oppgitt. Før 1992 ble det betalt "lakseskatt" ved omsetning av fangst og mange unnlot derfor å oppgi all fangst. Ifølge enkelte kilder skal det ha vært ganske vanlig å holde tilbake minst 1/3 av fangsten. Helt siden 1800-tallet rapporteres det om et omfattende tyvfiske i Lågen. Enkelte kilder hevder også at tyvfiskeandelen i perioder var høyere enn den offisielle fangsten i elva! Tyvfisket i Lågen var omfattende helt fram til 1980-tallet.

I følge den offentlige statistikken ser vi at det var en periode fra rundt 1930-tallet til 1960 med lavere fangster i Lågen. Denne nedgangen blir av noen kilder forklart med at reguleringen av Lågen midt på 1920-tallet hadde negative konsekvenser for laksen, mens andre peker på at vannkvaliteten i Lågen stadig ble dårligere pga. forurensning fra industri langs elva. Fra rundt 1960 tar fangstene i Lågen seg opp igjen en periode fram til rundt 1990. Dette skyldes i følge flere kilder at det generelle innsiget av laks til Norge var godt i denne perioden, vannkvaliteten i elva ble bedre og det omfattende tyvfisket i Lågen ble mindre. Fra rundt 1990 begynner fangstene i Lågen igjen å avta. Vi skal se nærmere på denne nedgangen senere. Den offisielle fangststatistikken har i de senere årene bare blitt bedre og bedre, og er i dag antagelig ganske riktig. Antagelig var fangstene i Lågen fram til 1990-tallet langt høyere enn det den offisielle statistikken viser. Slike tall og vurderinger blir selvfølgelig umulig å verifisere og de nevnte anslagene blir nødvendigvis ganske subjektive, men de gir en pekepinn på at de senere års fangster i Lågen antagelig er svært lave, sett i et historisk lys. At laksestatistikken ble kraftig forbedret gjennom 1990-tallet, er en gjengs erfaring og

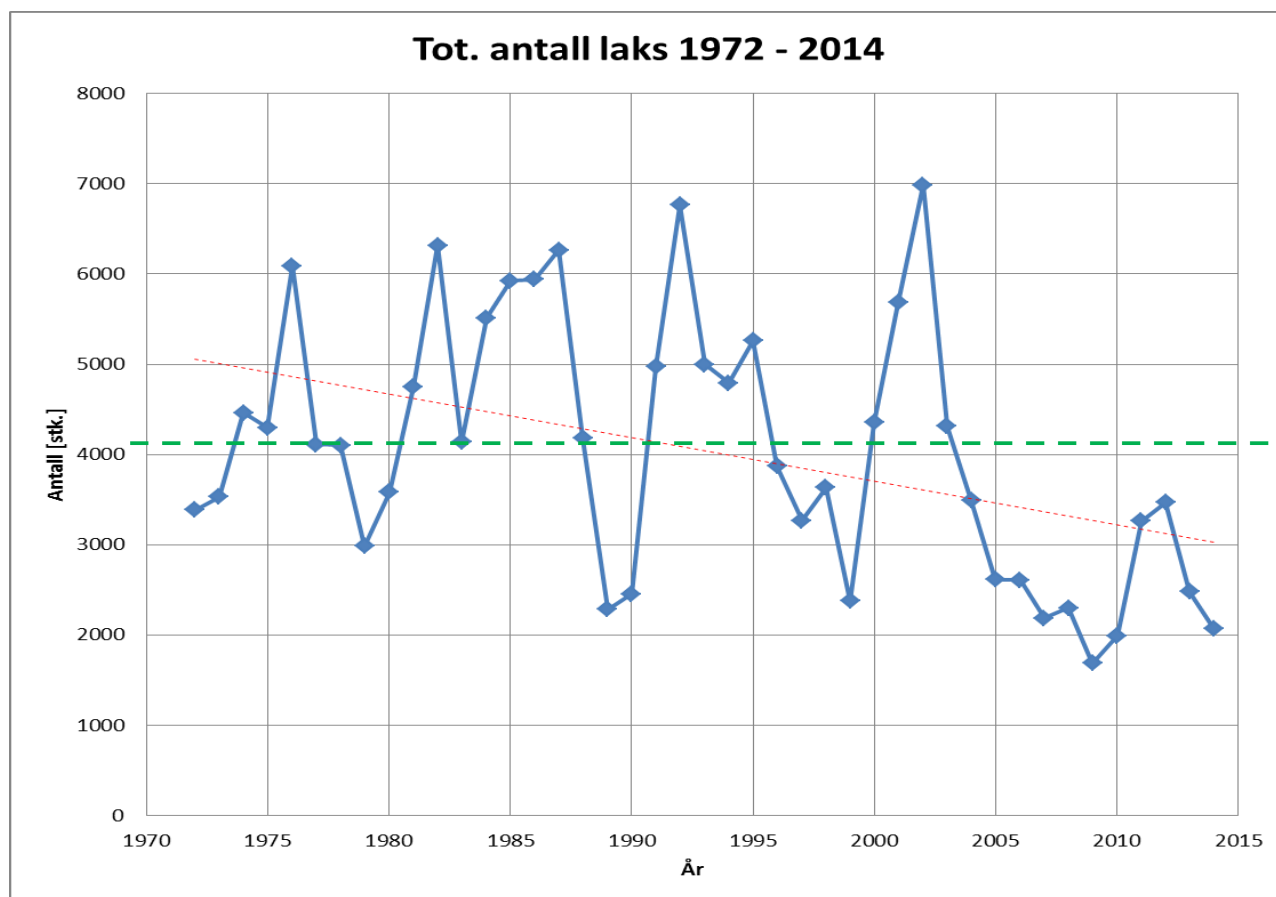
ganske godt dokumentert fra andre store laksevassdrag i Norge, som Namsen og Gaula. Dette skyldes både strengere krav og bedre oppfølging, fjerning av den såkalte lakseskatten, og moderne og enklere kommunikasjonsteknologi.

Oppsummering av fangstutviklingen i Numedalslågen fram til ca. 1990

Opplysningene om tidligere tiders fangster og betraktningene om nøyaktigheten til den offisielle fangststatistikken viser at Lågen har et stort potensial for å kunne ha en stor bestand av laks. I de gode årene på 1970- og 1980-tallet lå de offisielle fangstene som oftest mellom 15 og 25 tonn, enkelte år høyere. Antagelig var de reelle fangstene i Lågen betydelig høyere i denne perioden. Dette viser at Lågen har potensial til å kunne fremvise fangster som er 2-4 ganger høyere enn det vi har sett de siste årene.

Fangstutviklingen i Numedalslågen etter 1990

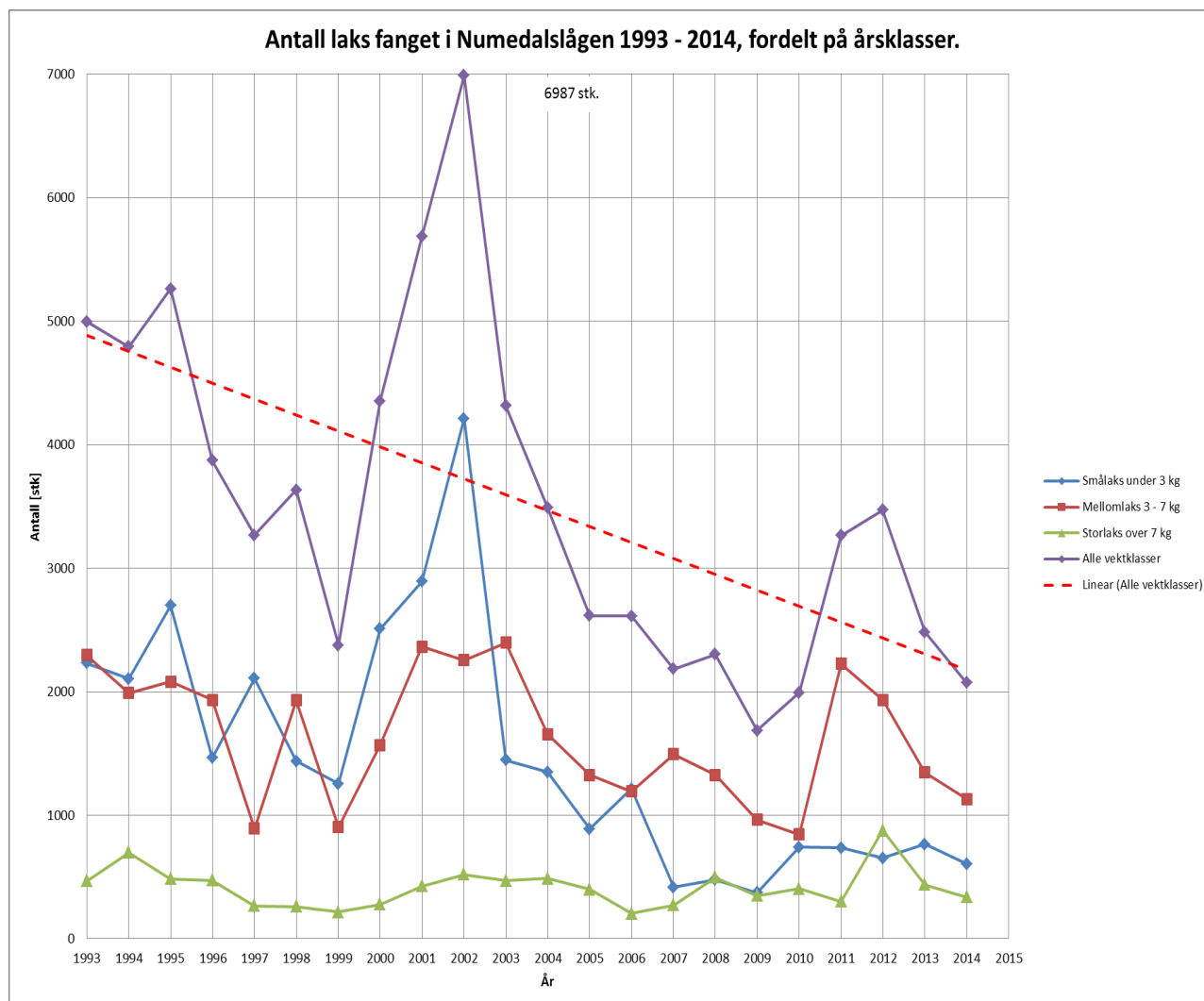
I den offisielle fangststatistikken ser vi en negativ trend i fangstutviklingen fra slutten av 1980-tallet. Naturlige svingninger i innsiget av laks til Lågen har det alltid vært og det har vært enkelte ganske gode sesonger også etter 1990. Om vi ser på statistikken litt mer i detalj, så kommer nedgangen tydeligere fram. Fra 1972 er laks og sjørørret adskilt i statistikken og både antall og vekt er registrert. Før 1972 ble kun totalfangst for elva (laks og sjørørret) i kilo registrert, antall fisk ble ikke registrert. Ser vi på sjørørretfangstene i Lågen i perioden fra 1972 og fram til i dag så ser vi at denne utgjør en liten, men stabil, andel på rundt 200-400 fisk med en samlet vekt på 250-450 kg pr år. Om vi benytter tallene for laks (antall) fra 1972 til 2014 så får vi følgende fangstutvikling;

Figur 2 Viser en negativ trend i antall fangede laks i Numedalslågen i perioden 1972-2014.

Om vi benytter en enkel statistisk trendanalyse (lineær regresjon) på datasettet fra 1972 til 2014, så kan vi fremstille en rettlinjet trendkurve (rød linje) som synliggjør nedgangen i fangst helt entydig, dette uten hensyntagen til at statistikken særlig gjennom 1990-tallet med all sannsynlighet er blitt betydelig mer fullstendig. Den grønne linjen i figuren angir gjennomsnittlig antall laks fanget pr. sesong i den samme perioden, hvilket utgjør 4.051 laks med en samlet vekt på 17.349 kg.

Fra 1993 er statistikken blitt enda mer detaljert og fra og med dette året er det også skilt mellom ulike årsklasser av laks.

Figur 3 Viser antall fangede laks i Numedalslågen i perioden 1993-2014, fordelt på årsklasser.

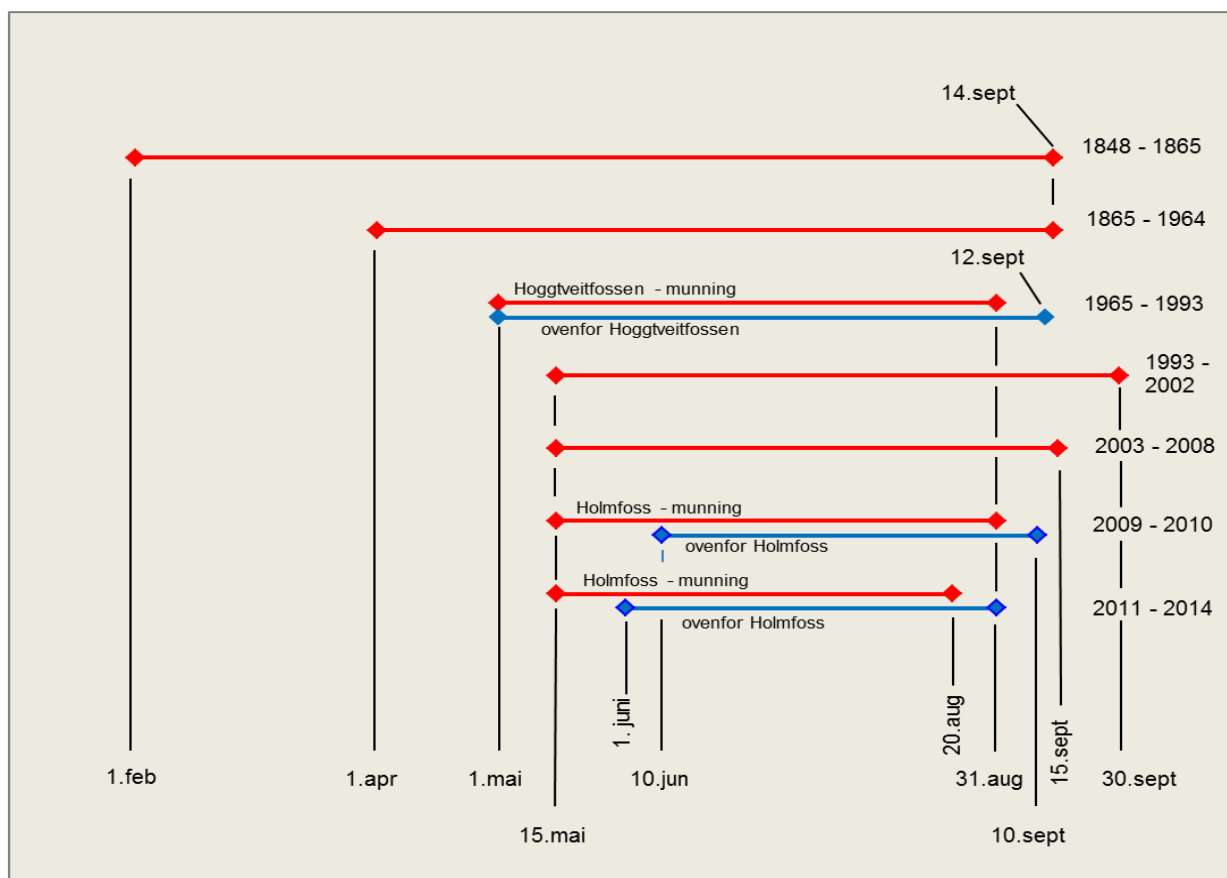
Fra denne statistikken ser vi spesielt at mengden av smålags er kraftig redusert siste 10-årsperiode. Fra den samme statistikken ser vi også at én sterk årsklasse, smoltutvandringen i 2009, sikret noe bedre sesongfangster av laks i 2011 og 2012.

Fisketider i Numedalslågen

En annen forklaring på lavere fangster, som har vært mye brukt lokalt, er at det de siste årene har blitt kuttet mye i fisketid i Lågen, og dette har helt klart bidratt til det. Siden 2003 har etappevis hele septemberfisket i Lågen blitt innstilt. Før 2003 ble det i en 10-årsperiode sportsfisket ut hele september, i dag avsluttes fisket stort sett 31/8. Men dette forklarer ikke alt.

I det følgende vises en oversikt over fisketider i Numedalslågen i den perioden fisket har vært regulert. Det har vært vanskelig å finne god dokumentasjon på fisketider for perioden fra 1964 til 1992 og den følgende oversikten kan muligens avvike noe fra det som var realiteten. Før 1964 fulgte fisketidene i Lågen fisketiden som var fastsatt i lakseloven. Etter revisjon av loven i 1964 ser det ut til at det har vært muligheter for lokale tilpasninger av fisketiden. Den nye lakseloven fra 1992 var en forskriftslov, hvor fisketidene ble gitt i lokale forskrifter, og hvor Fylkesmannen ble gitt større myndighet.

Fisketider for sportsfiske i Numedalslågen - en historisk oversikt

Figur 4 Viser variasjon i fisketid i perioden 1848- 2014.

Som vi ser var det i tiden før 1993 fisketid for sportsfiske fra 1. mai til 31. august på nedsiden av Hoggveitfossen. På oversiden av Hoggveitfossen startet fisket 1. mai, mens fisket ble avsluttet 12. september. Dette er mer i tråd med dagens fisketider, med unntak av tidspunktet for oppstart av fisket. I perioden før 1993 var sportsfiskeandelen i Lågen lavere enn den er nå. Så sent som i 1975 var den ikke mer enn 10 %, og før det enda lavere.

Fram tom. 2002 ble fisket med faststående redskaper startet opp 15. juni, lengre tilbake enda tidligere enn dette. Junifangstene, spesielt med flåte, var gode da juni er hovedoppgangstid for mellomlaksen i elva. For laksestammen i Lågen er majoriteten av hunnfisken mellomlaks, eller 2-sjøvinterfisk om man vil. Fra 2003-sesongen ble oppstart av dette fisket flyttet til 1. juli, de senere år til uke 27, dvs. ca. 1. juli.

Denne oversikten over fisketider og betraktningene rundt dette kan oppsummeres med at fisketidene for sportsfiske i dag i grove trekk er ganske lik fisketiden før 1993. En 10-årsperiode fra 1993 tom. 2002 ble det sportsfisket ut september. Dette skjedde rett etter en periode med kraftige sykdomsutbrudd i Lågen, på en laksebestand som hadde fått seg en knekk. Denne perioden med utvidet fisketid skjedde samtidig med at fangstandelen for sportsfisket var kraftig øket. I ettertid virker ikke dette å ha vært spesielt god forvaltning, selv om det var populært blant mange sportsfiskere og grunneiere oppover i elva.
(se mer om sykdomsutbruddene i eget avsnitt).

Vannføringen i Numedalslågen

Fra en del rettighetshavere har det de senere årene blitt klaget på at sommervannføringen i Lågen har blitt mindre, og at dette har hatt en negativ innvirkning på utøvelsen av fisket og på overlevelsen av laks i elva. Offisielle vannføringstall fra NVE forteller at vannføringen i Lågen har vært mer eller mindre uforandret siden 1970-tallet. NINAs undersøkelser i Lågen i forbindelse med nytt manøvreringsreglement fra 2001, konkluderer i 2011 med at det nye manøvreringsreglement ikke har noen påviselig negativ effekt på laksebestanden i Lågen.

Etter vår oppfatning er normalt ikke vannføringen til hinder for oppvandringen av laks eller utøvelsen av fisket.

Forbud mot settegarn og drivgarn i Numedalslågen

Fra enkelte hold blir det også hevdet at det etter innføring av forbudet mot settegarn i 1989 og forbudet mot drivgarn i 1993, ble for mye laks i Lågen og at dette medførte sykdomsutbrudd og økt dødelighet på laksen i elva.

Sykdomsutbrudd i Numedalslågen rundt 1990

På slutten av 1980-tallet og helt på begynnelsen av 1990-tallet (1989, 1990 og 1992), var det i kombinasjon med sterke årsklasser med laks og perioder med svært lav vannføring og varm elv, kraftige utbrudd av sykdommen UDN i Lågen. Utbruddene av UDN medførte stor dødelighet på laks i elva. Disse utbruddene skjedde tilfeldigvis omtrent samtidig med at forbudet mot settegarn (1989) og drivgarn (1993) ble innført. Av enkelte ble disse sykdomsutbruddene sett på som et resultat av at det ble for mye laks i Lågen. Disse argumentene dukker fortsatt opp i våre dager.

Som et forvaltningsgrep ble det fra Fylkesmannen i Vestfold, som et ekstraordinært tiltak for 1993, innført utvidet fisketid for sportsfiske i Lågen, tom. 30. september. Den nye lakseloven av 1992 ga mulighet for å utvide fisketiden. Denne utvidelsen av fisketiden ble begrunnet med at det var et ønske om å fiske opp mer smålaks for om mulig dempe smittefaren for UDN og forhindre nye store sykdomsutbrudd. Av ukjente grunner ble denne ekstraordinære utvidelsen av fisketid beholdt uforandret tom. 2002-sesongen. Noen av de tilsynelatende gode sesongene på begynnelsen og midten av 1990-tallet skyldes antagelig at det ble sportsfisket ut september disse årene? På flere av de større sportsfiskevaldene i Lågen, bla. Brufoss og Utklev, så ble nær halvparten av sesongfangsten tatt i september måned alene.

I kombinasjon med at fangstene i Lågen begynte å avta på 1990-tallet var den utvidede fisketiden antagelig et svært dårlig forvaltningsgrep når vi vurderer dette nå i ettertid. Selv om tiltaket var populært blant mange så resulterte det antagelig i en ekstra belastning for en allerede presset bestand.

Yngeltetthet i Numedalslågen

Det har i flere sesonger vært gjennomført ungfiskundersøkelser i Lågen. Høsten 2009 ble dette utført i regi av NINA. I rapporten fra undersøkelsen (NINA Minirapport 281) sies det, sitat;

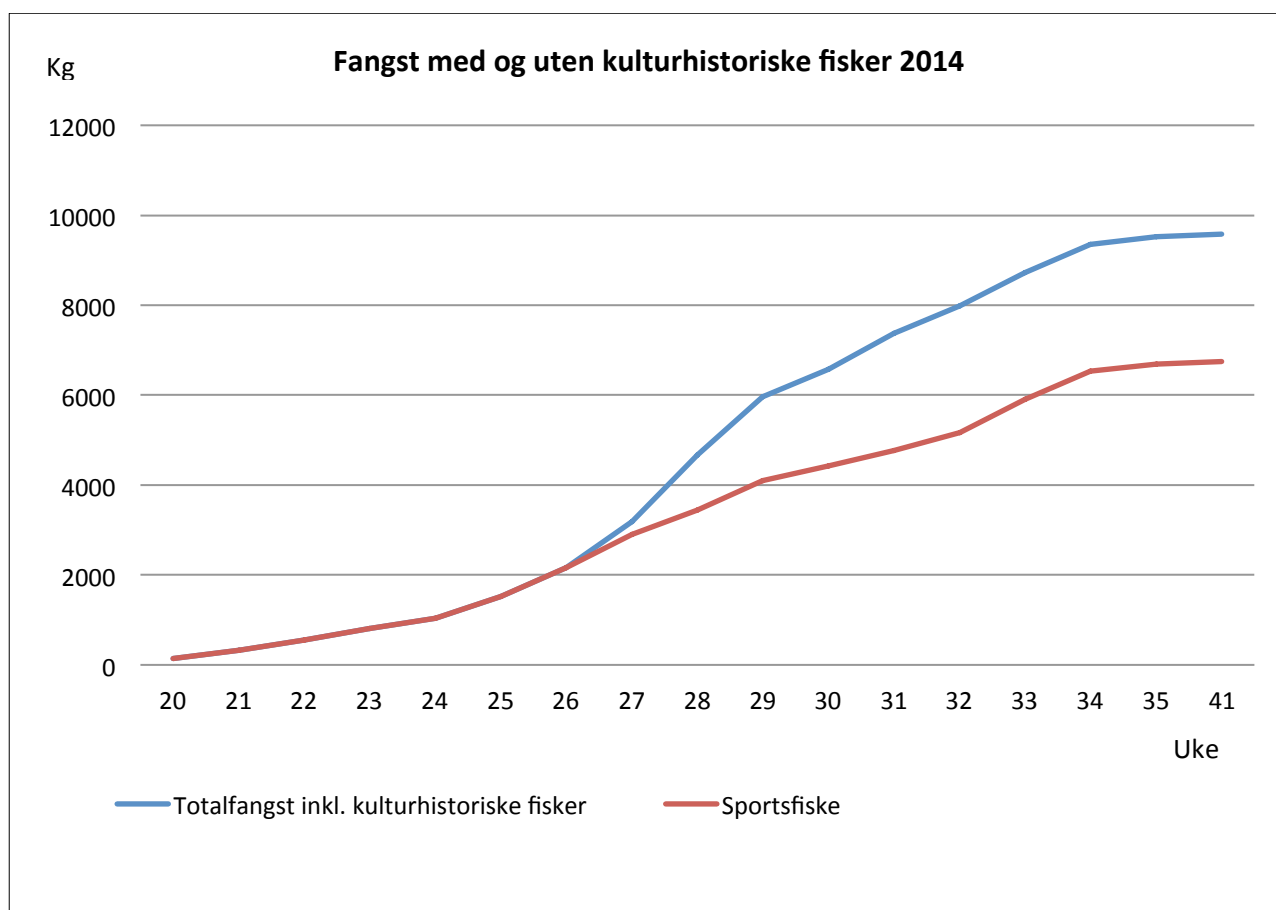
”Antallet laksunger var vesentlig lavere enn i 2003 og 2006”.

Mange sportsfiskere med lang erfaring i Lågen har de senere årene uttrykt bekymring for at det er mye mindre yngel eller “flekke” å se i elva under fiske. I blandingen av myter, udokumenterte påstander og skjønn og faktiske data må slike undersøkelser tillegges betydelig større vekt! Mindre laksunger i elva er vel den beste dokumentasjon på at gytebestandene er for små og fisket for omfattende.

Oppnåelse av gytebestandsmål i Numedalslågen

Norsk institutt for naturforskning (NINA) har utarbeidet gytebestandsmål (GBM) for alle de viktigste elvene i landet, Lågen inkludert. NINAs gytebestandsmål for Lågen er beregnet til 12.296 kg hunnlaks eller 2.236 individer som må være igjen i elva under gyteperioden for at elvas produksjonskapasitet skal oppfylles. NINAs gytebestandsmål for Lågen er nådd fullt ut kun et par sesonger siden 2004. Det har også hersket forvirring og uenighet rundt fastsettelse av GBM og beregning av GBM-oppnåelse når det kommer til fangstrater.

I de senere år har Vitenskapelig råd for lakseforvaltning benyttet fangstrater som er funnet i et utvalg undersøkte elver basert på sportsfiske. I Numedalslågen fanges i gjennomsnitt 40 % av totalfangsten i ulike faststående redskaper hvor bitevillighet ikke har noen betydning. Vi mener at det må skaffes bedre kunnskap om hva som er riktig fangstrate i Numedalslågen. Inntil slik kunnskap foreligger mener vi at det bør benyttes en fangstrate på 40 %, slik det ble gjort de første årene det ble beregnet oppnåelse av gytebestandsmål i Lågen. Denne raten ble satt med utgangspunkt i resultatene fra radiomerkeforsøk i 2003 og 2007, som etter vårt syn er den beste foreliggende kunnskapen.

Figur 5 Viser fangst med og uten kulturhistoriske redskaper. Fangsten ville vært rundt 30 % lavere i Numedalslågen uten kulturhistoriske redskaper og der kun bitende fisk er tatt med i utregningene.

Ved å bruke fangstrater basert på bitende fisk i Numedalslågen vil det oppstå et stort sprik fra andre elver i Norge som bruker samme fangstrate, men som ikke har aktive kulturhistoriske fisker. Vi mener at denne grafen (fig. 5) tydelig viser at det i Numedalslågen er et høyere fangstrykk i forhold til andre elver, i og med at det fanges laks som ikke biter. LF mener at dette ikke er hensyntatt godt nok i gjeldende modell.

Bruk av modell for beregning av gytebestand og oppnåelse av gytebestandsmål i Numedalslågen-midtsesongevaluering

Numedalslågen forvaltningslag har alltid valgt en gjennomsnittsesong ved bruk av modellen for beregning av GB og oppnåelse av GBM ved midtsesongevalueringen, noe de begrunner med at det har passet bra i tidligere år. Vi mener at beregningsmodellen ikke blir brukt korrekt og som tiltenkt. De tre alternativene, tidlig, gjennomsnittlig og sein oppgang, gir svært forskjellige svar på forventet GB og oppnåelse av GBM, og det bør gjøres mer konservative avveininger (føre var prinsippet).

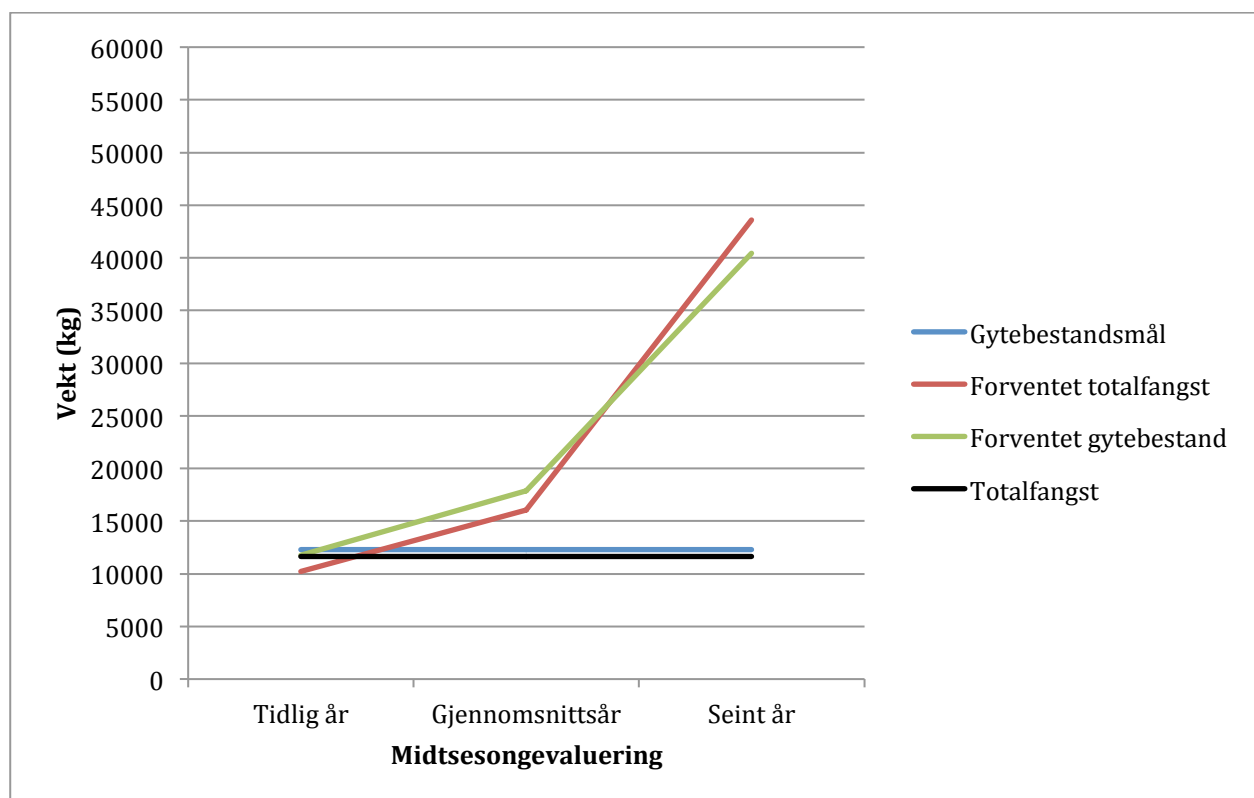
Avgjørelsen om sesongen er tidlig, gjennomsnittlig eller sein, er et valg som skal tas på grunnlag av fangsten fram til 12. juli, i tillegg til vurderinger av fiskeforhold, vannføring, etc. Når det gjelder handlingsalternativene og tilhørende reguleringer så er forvaltningslaget, på grunnlag av resultatene i beregningsmodellen, forpliktet til å følge minimum innstramminger, men det er også rom for å stramme inn ytterligere. Likeledes kan man i motsatt fall velge ikke å lette på begrensninger selv om handlingsalternativene gir rom for dette.

2013-sesongen

I 2013 valgte forvaltningslaget å bruke en gjennomsnittsesong i sine beregninger, og det ble da antydnet en totalfangst på ca. 16 tonn, en GB på 17,9 tonn og en oppnåelse av GBM på 145 %.

Ved en tidligsesong viste modellen ca. 10,2 tonn totalfangst, en GB på 11,8 tonn og en oppnåelse av GBM på 96 %.

Hvis vi ser på den endelige totalfangsten på 11,6 tonn, så ser vi at modellen treffer meget godt for en tidligsesong. Videre ble altså kvotene opphevet i 2013, og de kiloene som ble fanget på opphevede kvoter stod for 4,4 % av totalfangsten. Dette kan betraktes som et økt fangsttrykk.

Figur 6 Viser resultatene fra beregningsmodellen ved midtsesongevalueringen i 2013 i Numedalslågen. Totalfangsten på 11.643 kg ligger tett på beregningsmodellen for et tidligår.

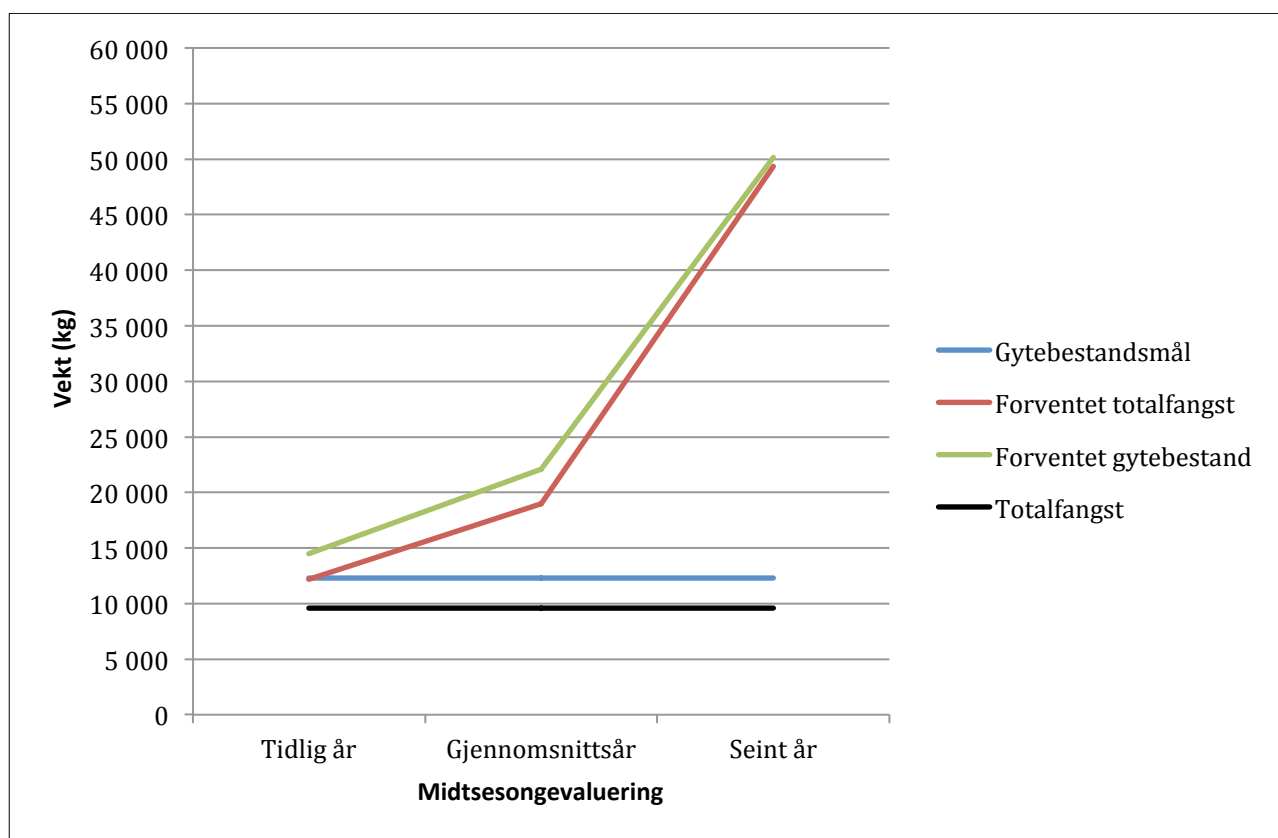
2014-sesongen

Fangstene var gode tidlig (mai/juni) i Lågen i 2014, men fra 1. til 12. juli hadde fangsten en nedgang på 10,8 % i forhold til 2013, selv med perfekte fiskeforhold. Dette ga vi, ved midtsesongevalueringen, uttrykk for at var et tegn på at vi hadde med en tidligsesong å gjøre. Vi mener også, i motsetning til en del andre, at det var gode fiskeforhold. Dessuten, 40-50 m³/s er ikke så lite historisk sett, kun i forhold til hva vi er vant med de senere årene.

Beregningsmodellen viste ved en tidligsesong en forventet fangst på 12,2 tonn, og 19 tonn ved en gjennomsnittsesong. Den endelige fangsten ble 9,6 tonn. Den tørre sommeren kan nok forklare noen av disse kiloene under beregningene i modellen for et tidlig år, men ikke alt. Vi vil igjen påstå at 2014 ikke var en gjennomsnittsesong, men en tidligsesong.

I 2014 var beregnet/forventet GB ved et tidligår 14,5 t, ved et gjennomsnittså 22,1 t og 50,1 t ved et seint år, og oppnåelsen av GBM ble dermed hhv. 118, 180 og 408 %. Forvaltningslaget valgte et gjennomsnittså og kvotene kunne da, iht. avtalte handlingsalternativ, oppheves. Ved valg av et tidligår ville ikke kvotene kunne bli opphevet.

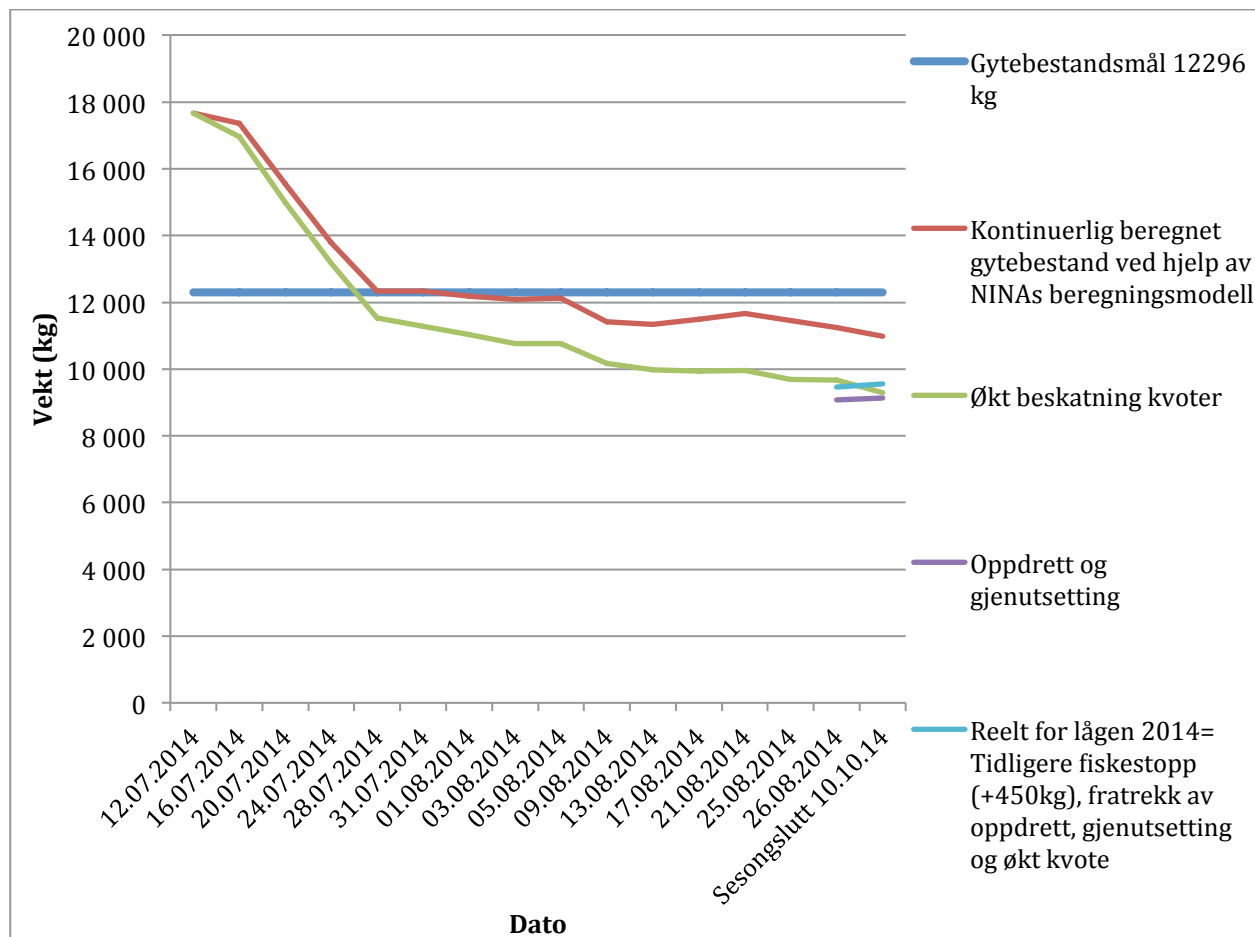
Alt i alt mener vi at disse betraktningene viser at måten det kan beregnes på ved midtsesongevaluering i Lågen ikke bidrar til måloppnåelse, men heller nærmest bidrar til en spekulering i regnemåtene. Utslagene på måloppnåelsen med de ulike premissene (tidlig, middels, sen oppgang) varierer etter vårt syn også alt for mye i forhold til virkelige tall sett i ettertid. Dette understrekes av at beregningene ved midtsesongevaluering gjentagende ganger viser at GMB vil nås med god margin, mens beregningene i ettertid viser at GBM oftest ikke nås.

Figur 7 Viser beregningsmodellen for GB ved midtsesongevalueringen 2014 i Numedalslågen. Totalfangsten på 9.593 kg ligger under beregningsmodellen for et tidligår.

Utrekninger av gytebestandsmål

I vår utregning av gytebestandsmåloppnåelse tar vi hensyn til faktorer som opphevede kvoter og innskrenkning av fisketid, vi regner alle tall (periodisk utvikling) med en prosentvis utregning mot 2013-tallene for Lågen (se XL ark som vedlegg), gjenfangst av utsatt fisk og fratrekk for oppdrettslaks. Vår modell tar også hensyn til den prosentvise forandringen i fangstprosent av vektklasser slik at vi får med dreiningen mot mer smålaks i fangsten utover i sesongen. Dette vil slå ut på beregnet GB ved at det er en høyere prosentvis fangst av smålaks sent i sesongen, kontra tidlig i sesongen.

Figur 8 Viser kontinuerlig beregning/utvikling av gytebestand fra midtsesongevaluering til sesongslutt for Numedalslågen i 2014. Det er flere faktorer som er hensyntatt i grafene;

Grønn= iberegnet en økt beskatning som følge av opphevede kvoter,

Lilla= fratrekk for oppdrettsfisk og 30 % gjenfangst av gjenutsatt fisk,

Turkis= sesong innkortet med 5 dager der det legges til for årene 2012 og 2013 i snitt ca.450 kg, samtidig som det trekkes fra oppdrettsfisk, gjenfangst av gjenutsatt fisk (30 %) og økt fangsttrykk pga. kvoteopphævelse.

Vi finner altså direkte beregnet fra NINAs modell en GBM-oppnåelse på 89,3 %.

Fratrekk av økt fangsttrykk som en følge av opphevede kvoter ved midtsesongevaluering gir en GBM-oppnåelse på 75,6 %.

Fratrekk av kvoter, oppdrettsfisk og gjenfangst av gjenutsatt fisk gir en GBM-oppnåelse på 74,2 %.

Den reelle GBM-oppnåelsen for Lågen blir på 77,8 %, her er innskrenkning av fiskesesongen med 5 dager i øvre og nedre del av Lågen hensyntatt ved en beregnet besparelse av fangst på ca. 450 kilo.

Vi tar ikke hensyn til vannføring, da Lågen er klassifisert som stor elv (>30 m³/s) og dermed "ikke vannføringsavhengig" (Anon. 2014. Status for norske laksebestander i 2014. Rapport fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning nr 6, 225 s.).

Oppvekstsvilkår i havet

En mye brukt forklaring, og som mange nå er enige om, er at laksen det siste tiåret har hatt mye dårligere oppvekstsvilkår i havet pga. redusert næringstilgang. Resultatet av dette har vært høyere dødelighet under sjøfasen og lavere vekst. De siste årene har vi hatt et innslag av både små mellomlakser og små smålakser. Dette er en trend som også sees i mange andre elver, spesielt i sydlige deler av landet. LF's syn er imidlertid at vi ikke må skyldes på forholdene i havet som grunn for ikke å bry oss om elva, snarere tvert imot må de dårlige oppvekstforholdene i havet medføre at vi legger enda større vekt på å ha sterke gytebestander og fullrekrutterte elvehabitater i Lågen.

Utnyttelse av gyteplasser i Lågen

Lågens Framtid har vært med på stamfisket hvert år siden 2001. Uten å påstå at det er godt dokumentert, så er inntrykket at det har vært mindre fisk å få på stamfisket de senere årene. Vi har derfor brukt lengre tid på å skaffe nødvendig mengde stamfisk. De første årene vi var med, så var vi ferdig i løpet av to helger. De siste årene har vi stort sett trengt alle helgene, pluss noen ukedager, i oktober, i tillegg til at antall deltakere nå er 2-3 ganger så stor. Effektivitet mht. utstyr, fisketransport og lignende er også etter hvert blitt mye bedre. Men en ting som vi mener er tydelig er at når det har vært lite fisk på elva (sesonger med lav totalfangst), så er det i grove trekk på de øverste og muligens beste(?) gyteplassene i elva vi har fanget fisk. De første årene vi var med fikk vi også greit med fisk på fiskeplasser på nedsiden av Vierødfossen. Disse plassene har gitt lite eller ingen fisk de senere årene. Det virker derfor som om laksen fyller opp gyteplassene i elva ovenfra og nedover, og i dårlige år blir derfor ikke alle potensielle gyteplasser utnyttet fullt ut. Disse vurderingene blir nødvendigvis noe subjektive, men etter vårt syn viktige å ta med i totalvurderingen. Mer systematiske gytefiskregistreringer og overvåkning gjennom el-fiske av de ulike delområdene i elva er viktige for å få holdbare data omkring dette, som er svært sentralt.

Oppsummering

Om vi tar med de overstående fakta og betraktninger i diskusjonen om nedgangen i laksefangster i Lågen, så mener vi at vi kanskje kan få bedre forklaringer og forståelse av problemene. Ut fra statistikkene kan det se ut som problemene med mindre innsig av laks startet for alvor på 1990-tallet. På slutten av 1990-tallet fikk vi for fullt merke nedgangen i fangst i Lågen, og årene 1997 - 1999 var svært dårlige år. Den negative utviklingen ble delvis reddet av noen relativt gode år tidlig på 2000-tallet. Disse årene var det sterke årganger med laks og fangstene i Norge som helhet var god i disse årene.

En årsak til den tilbakegangen vi ser nå er antagelig at laksebestanden i Lågen fikk seg en knekk på grunn av UDN-utbruddene i årene rundt 1990. En annen forklaring er at vi på 1990-tallet også begynte å merke problemene med lavere sjøoverlevelse og dårligere lakseinnsig til elva. Dette samtidig med at sesongen for sportsfisket ble utvidet til 30. september fra 1993 og at sesongen for fiske med faststående redskaper også var mye lenger på dette tidspunktet (fiskestart 15. juni, i motsetning til ca. 1. juli nå). Et par-tre gode sesonger på begynnelsen av 2000-tallet bremsset den negative utviklingen noe og var antagelig svært uheldig med tanke på en forsvarlig forvaltning av Lågen?

På 1990-tallet ble det antageligvis fisket for mye laks i Lågen, mer enn det naturlige overskuddet. Med nedgangen i innsig av laks til elva, ble ikke fisket innskrenket nok til å tilpasses denne nedgangen. Et utvidet sportsfiske i september, på laks som ble mer bitevillig i forbindelse med forestående gyteaktivitet, fanget antagelig alt for mye viktig produksjonsfisk som burde fått bli i elva for å gyte. Samtidig med dette var det, som nevnt, på hele 1990-tallet et mye mer intensivt fiske på mellomlaksen i elva, med faststående redskaper. De dårlige sesongene på slutten av 1990-tallet gjorde at mange for alvor begynte å rope om

strengere reguleringer av fisket i Lågen. De gode sesongene på begynnelsen av 2000-tallet gjorde antagelig at nødvendige innskrenkninger i fisket ble utsatt unødvendig lenge. Perioden med gode sesonger var heller ikke lang nok til at de gav noen målbar effekt på økte fangster de etterfølgende årene.

Sett i lys av dette kan kanskje dagens situasjon med reduserte fangster i Lågen for en stor del forklares med for høyt fiskepress på en laksebestand i nedgang siden begynnelsen av 1990-tallet. Dagens lave fangster i Lågen skyldes antagelig at elva, over en lengre tidsperiode, ikke har blitt forvaltet riktig og ikke utnytter sitt naturlige produksjonspotensial i elva. Problemene i dag skyldes ikke alene forhold av nyere dato. Dagens restriksjonsnivå på fisket burde vært innført minst 10 år tidligere om bestanden skulle vært opprettholdt på et forsvarlig nivå.

Det er lett å "synse" og være etterpåklok. Vi mener likevel å ha vist at dagens midtsesongevaluering overhodet ikke er i tråd med realitetene og legger til rette for et fiske som senere ikke viser seg bærekraftig. Disse betraktningene er ment å være et konstruktivt bidrag til en bedre forståelse av de problemene vi nå ser i Lågen. Det har etter vårt syn dessverre vært altfor mye "synsing" uten god forankring som til nå har preget debatten i Lågen.